

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	27.12.2019
Received / Makale Geliş	05.11.2019	Published / Yayınlanma	29.12.2019

2008-2018 YILLARI ARASINDAKİ YERLİ FİLM ÜRETİM SAYISI VE GİŞE GELİRLERİ ÜZERİNDEN TÜRK SİNEMA SEKTÖRÜNÜN ÖNÜMÜZDEKİ ON YILDAKİ GELİŞİM, DÖNÜŞÜM VE GELECEĞİ

THE DEVELOPMENT, TRANSFORMATION AND FUTURE OF THE TURKISH CINEMA SECTOR ON THE NUMBER OF DOMESTIC FILM PRODUCTIONS AND BOX INCOME BETWEEN 2008-2018

Arş. Gör. Murat TOPALOĞLU

Kafkas Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü, Kars / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-1331-272X

Öğr. Gör. Ebru ÖZER TOPALOĞLU

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finans Yönetimi, Konya / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-7092-7624

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1691>

Reference: Topaloğlu, M. & Özer Topaloğlu, E. (2019). 2008-2018 yılları arasındaki yerli film üretim sayısı ve gişe gelirleri üzerinden türk sinema sektörünün önümüzdeki on yıldaki gelişim, dönüşüm ve geleceği. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(48), 4427-4433.

ÖZET

2008 yılında gösterime giren 44 Türk filmine karşın 223 yabancı film seyirci ile buluşmuştur. Türk filmlerini 20 milyon 276 bin 406 kişi izlerken yabancı filmler ise 15 milyon 936 bin 426 kişi tarafından izlendi. Türk filmlerinin toplam hasılatı da 153 milyon 872 bin 211 YTL ulaşırken yabancı filmler gişede 134 milyon 737 bin 646 YTL kazandı. Satış hasılatına; salonlara verilen reklamlar, DVD, VCD, film müziği albümü satışları, televizyona satılan gösterim hakları gibi diğer gelirler de eklenince, Türkiye sinema sektörünün ekonomik büyüklüğü 2008 yılı için 400 milyon YTL olarak hesaplanmıştır. 1995 yılında toplam seyircinin % 1'inden az oranında pay alabilen Türk Filmleri, 2000 yılından sonra atağa geçmiş 2006 yılında ilk kez % 50'yi aşarak % 51'e ulaşan yerli film seyircisinin payı 2007'de % 38'e gerilese de 2008 yılında %60 ile yeni bir rekor kırmıştır. 2018 yılında 180 yerli, 257 yabancı film vizyona girerken vizyona giren film sayısı 437'ye ulaştı. Yerli film izleyici sayısının %11'lik artışla 44.616.187 olduğu 2018 yılında toplam izleyici sayısı ise 70.408.244'dir. Toplam gişe hasılatı da geçtiğimiz yıla oranla %4 artarak 896 milyon 780 bin TL'ye ulaşmıştır. Özel televizyonlarda filmlerin gösterilmesiyle 1990'lı yıllarda Türkiye'de klasik yerli sinema sistemi ortadan kalkmıştır. Ancak 2000'li yıllarla beraber seyirci sayısı yeniden artma trendine girmiştir. Türkiye'de 1999'da 20 milyonu aşan sinema seyircisi sayısı, 2018'da 70 milyonu aşmış ve 2018'de 1 milyar lira sınırına yaklaşmıştır. Türk sinemasındaki yaşanan bu gelişmede, ana etken televizyon yıldızlarıyla desteklenmiş olan yerli filmlerin gördüğü talep olurken, ekonomik gelişmişliğin artması ve sinema salonlarının fiziki yapılarının değişmesi, hizmet kalitesinin artması ile klasik işlevlerinin haricinde birer kültür, eğlence ve alışveriş merkezine dönüşmesi diğer etkenler olmuştur. Bu çalışmanın amacı 2000 yılı sonrasında yeniden büyüme gösteren Türk sinema sektörünün son on yıllık gelişimini ortaya koyarak gelecek on yılda kat edebileceği mesafeye dair çıkarımlar yapmak amacıyla yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İşletmecilik, Türk Sineması, Sektörel Analiz

ABSTRACT

Despite the 44 Turkish films that were released in 2008, 223 foreign films met the audience. 20 million 276 thousand 406 people watched Turkish films, while foreign films were watched by 15 million 936 thousand 426 people. Total revenues of Turkish films reached 153 million 872 thousand 211 ₺ while foreign films earned 134 million 737 thousand 646 ₺ at the box office. Sales proceeds; ads given to the lounge, DVD, VCD, soundtrack album sales, televisions, other income such as sold representation rights cite the economic size of Turkey's movie industry is calculated as ₺ 400 million for 2008. Turkish Films,

which had a share of less than 1% of the total audience in 1995, started to attack after 2000 and reached 50% for the first time in 2006, reaching 51%. 60 with a new record. In 2018, 180 domestic and 257 foreign films were released and 437 films were released. In 2018, the number of domestic film viewers increased by 11% to 44,616,187 and the total number of viewers was 70,408,244. Total box office revenues increased by 4% compared to the previous year and reached 896 million 780 thousand TL. The private television in the 1990s with films shown in local cinema have disappeared classical system in Turkey. However, with the 2000s, the number of spectators started to increase again. The number of cinema audience of over 20 million in 1999, Turkey has exceeded 70 million in 2018 and is approaching the limit of 1 billion pounds in 2018. While the main factor in this development in Turkish cinema was the demand of domestic films supported by television stars, the increase in economic development and the change in the physical structures of the movie theaters, the increase in the quality of service and the transformation of them into a culture, entertainment and shopping center apart from their classical functions. The aim of this study is to make inferences about the distance it can cover in the next decade by revealing the last ten years development of Turkish cinema sector which has grown again after 2000.

Keywords: Business, Turkish Cinema, Sectoral Analysis

1. GİRİŞ

Dünyada sinemanın 124 yıllık bir geçmişi vardır. Ülkemizde ise bu süre daha da kısadır. Türkiye’de 1940’a kadar sinemayı ağır vergi yükleri ve tecrübesizlik nedeniyle; el yordamıyla yapmaya çalışan sinemacılar, 1940’lardaki vergi düzenlemesinden sonra, özellikle ithalattaki hammadde problemi de bir anlamda makul fiyatlara kavuşunca rahatlamışlar ve sinema filmi üretimi yükselişe geçmiştir.

1888 yılında Louis Aimé Augustin Le Prince tarafından ilk film şeridi ve bu şeridi kullanan kameraların icat edilmesinden günümüze dek, film kameralarının ve gösterim cihazlarının kabiliyetleri “sesli film”, “renkli film”, “genişperde-sinemaskop çekim ve gösterim”, “çok kanallı Dolby ses kaydı”, “üç boyutlu sinema” gibi pek çok devrimci yenilikle zenginleştirildi. Fakat “görüntünün bir objektiften geçen ışınlar aracılığıyla bir film şeridinin üzerine düşürülerek kayıt altına alınması” şeklindeki ana işlem Auguste ve Louis Lumière kardeşlerin Paris’te Salon Indian Du Grand Café’de 28 Aralık 1895 tarihinde yaptıkları gösterimden beri hala değişmedi (Teksoy, 2005).

Sinemanın tanışma ve resmi kurumlar ağırlıklı üretim yıllarının ardından gelen Muhsin Ertuğrul tekeli dönemi (1923 -1940 yılları arasında sadece Muhsin Ertuğrul’un yönetmen olarak çalıştığı yerli film üretim dönemi), üretim tarzı açısından da Türk sineması karakteristiğini ortaya çıkarır: ilk özel yapım evleri, aynı zamanda ithalatçılık/işletmecilik yapan şirketlerdir (Kemal Film ve İpek Film). Üretim için gerekli sermaye, sinema sektörü içinden ithalat, dağıtım ve işletmecilikten gelmiştir. Burada temel belirleyici faktör, seyirci tercihleri olmuştur. Ne zaman yerli filmlere ilgi artmışsa ithalat ve işletmecilikle uğraşan şirketler, yapım alanına el atmışlardır. İpek Film ve Kemal Film de Muhsin Ertuğrul’dan sonra ara verdikleri yapımcılığa 50’li yıllarda yeniden dönerler. 1940’lı yıllarda seyirciyi özellikle Mısır ve Amerikan filmleri etkilemiştir. Muhsin Ertuğrul’un tiyatro uyarlamalarının sonrasında yerli kaynaklara yönelim gerçekleşmiştir. 1950’li yıllarda, yapımcılar/yapımevleri egemenliğinde bir üretim tarzı gelişmiştir (Scognamillo 1998).

1960’lı yıllar, bölge işletmeciliği egemenliğindeki bir üretim tarzına sahne olmuştur. Türk sinemasına özgü bölge işletmeciliğinde, işletmeci verdiği avansla yapımcıyı yönlendirmiş; yapımcı bono sistemi ile film üretimini sağlarken, işletmeci de bir sonraki gösterimini garanti altına almıştır. Bölge işletmecileri, seyirci tepki ve beklentilerini yapımcılara ulaştırmış, zamanla konu, tür, oyuncu seçimlerinde belirleyici olmuşlardır. Türk sineması yıldız olgusunu bu dönemde yaratmış; yıldız, seyirci açısından gişede başarılı olurken, oyuncu fiyatları yapım girdilerinde en büyük kalem olarak yapımı zorlamıştır. Bu dönem içerisinde, İstanbul’da kombin-ayak sistemi oluşturulmuş, yapımcılar kendi filmlerini anlaşmalı işletmelerde gösterim olanağı bulmuşlardır. Bölge işletmecilerinin verdikleri avansa dayalı üretim tarzı, zamanla film sayısında enflasyona neden olmuş, klişeler, şablonlar oluşmuş, kaliteden ödün verilmeye başlanmıştır. Bölge işletmeciliğinin üretimde belirleyici olması, seyircinin istek ve beklentileri doğrultusunda üretimleri artırmış; bu durum sinemada taşranın etkisi/taşra dönemi olarak yorumlanmıştır (Scognamillo, 1998).

1970’ler, bölge işletmeciliği altındaki üretim tarzının krize girdiği yıllar olmuştur. Terör olayları, televizyonun etkisi ve ekonomik hayattaki zorluklar seyirciyi sinemadan uzaklaştırmış, televizyona yönlendirmiştir. 1970’lerin ilk yıllarında film sayısı 300’lere ulaşmış ancak sonuna doğru sinema salonları kapanmaya başlamış, işletmeciler zor duruma düşmüşlerdir. Sinemacılar tamamen renkli film üretimine geçerken, karate, arabesk filmlerin üretimi artmış, bu durum seyirciyi daha da olumsuz etkilemiştir. 1950’li yıllardan itibaren aile ağırlıklı bir seyirci kitlesine sahip olan Türk sineması, bu

seyirci kitlesini kaybetmeye başlamıştır. Bu dönem içerisinde siyasal konjonktüre koşut olarak, milli ve devrimci sinema örnekleri gerçekleştirilmiş, genç/yeni yönetmenler kuşağı ortaya çıkmıştır (Dorsay, 2004).

1980'ler, 24 Ocak 1980 ekonomik kararları ve 12 Eylül darbesinin etkisiyle depolitizasyon ve liberalleşme politikaları ile şekillenirken, sinemada yapımcılık video işletmeciliği üretim tarzına dönüşmüş ve sinema salonlarının kapanmasıyla bölge işletmeciliğinin yerini video işletmeciliği almıştır. Yurtdışında yaşayan Türklere yönelik video işletmeciliği yapan şirketler, yerli yapımcıların filmlerinin video haklarını satın almış, sonra da avans karşılığı film ve sinema piyasası için filmler yaptırmışlardır. Bu dönem içerisinde bir yandan arabesk filmlerin sayısında artış olurken, diğer taraftan genç/yeni yönetmenlerin ürünleri yurtdışında ödüller almışlardır (Dorsay, 2004).

1990'lar birbirinden farklı üretim tarzlarının birbirine eklenmesiyle oluşan yapım anlayışı ile günümüze ulaşmıştır. Televizyonun katkısı, sponsorluk kurumunun oluşması, Kültür Bakanlığı'nın desteği, Eurimages katkısı ve dar bütçeli, kolektif üretime dayanan bağımsız yapımlarla şekillenen eklektik bir üretim tarzı oluşmuştur. Teknolojik altyapı, reklamcılığın katkısı ile yenilenirken, filmlerin bütçeleri artmış, popüler yapımların izlenme rekorları kırmasına karşılık bağımsız yapımlar ve Eurimages katkılı filmlerin birçoğu seyirciden yeterli ilgiyi görmemiştir. Sinemayı salonda seyretmek yerine, evindeki televizyondan seyretmeyi tercih eden büyük bir seyirci kitlesi ise "eski siyah/beyaz Türk filmlerini" izlemeye devam etmiştir. Seyirci kitlesi değişmiş, kentli, genç bir kitle sinemaya yönelmiştir. Bu dönem, yeniden "kentli dönem" olarak değerlendirilmiştir (Teksoy, 2005).

2000'li yıllar da 90'lı yıllara paralel üretim tarzı yapım anlayışını sürdürür. 3257 sayılı Sinema, Müzik ve Video Eserleri Kanunu yerine sinema filmlerinin değerlendirilmesi, sınıflandırılması ve devletin sinema sektörüne yapacağı desteğin nasıl olacağını düzenleyen 5224 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkındaki Kanun, 2004 yılında Meclis'te kabul edilir. Böylece Türk sineması ilk kez bir kanuna sahip olmuştur (Scognamillo, 1998).

Bu dönem içerisinde popüler sinema örnekleri tecimsel alanda başarılı gişe ve seyirci elde ederken, bağımsız/sanat sineması örnekleri de yurt dışında festivallerden büyük ödüllerle dönmektedir. Nuri Bilge Ceylan, 2008 yılında Cannes Film Festivali'nde en iyi yönetmen ödülü alarak bu alanda öncü olur. Sinema salonları alışveriş merkezlerinde çok salonlu bir yapıya kavuşmuştur.

2. 2008-2018 ARASI DÖNEM

2008 yılında gösterime giren 44 Türk filmine karşın 223 yabancı film seyirci ile buluşmuştur. Türk filmlerini 20 milyon 276 bin 406 kişi izlerken yabancı filmler ise 15 milyon 936 bin 426 kişi tarafından izlendi. Türk filmlerinin toplam hasılatı da 153 milyon 872 bin 211 YTL ulaşırken yabancı filmler gişede 134 milyon 737 bin 646 YTL kazandı. Satış hasılatına; salonlara verilen reklamlar, DVD, VCD, film müziği albümü satışları, televizyona satılan gösterim hakları gibi diğer gelirler de eklenince, Türkiye sinema sektörünün ekonomik büyüklüğü 2008 yılı için 400 milyon YTL olarak hesaplanmıştır (Türkiye Vizyon Raporu, 2008).

1995 yılında toplam seyircinin % 1'inden az oranında pay alabilen Türk Filmleri, 2000 yılından sonra atağa geçmiş 2006 yılında ilk kez % 50'yi aşarak % 51'e ulaşan yerli film seyircisinin payı 2007'de % 38'e gerilese de 2008 yılında %60 ile yeni bir rekor kırmıştır. 2018 yılında 180 yerli, 257 yabancı film vizyona girerken vizyona giren film sayısı 437'ye ulaştı. Yerli film izleyici sayısının %11'lik artışla 44.616.187 olduğu 2018 yılında toplam izleyici sayısı ise 70.408.244'dir. Toplam gişe hasılatı da geçtiğimiz yıla oranla %4 artarak 896 milyon 780 bin TL'ye ulaşmıştır (Sinema Seyircisi Raporu, 2008).

2018 yılının en çok izlenen filmi Müslüm Gürses'in hayatını konu alan Müslüm filmi olmuştur. Komedi filmleri en çok izlenen tür sıralamasında %46 ile ilk sırada yer almıştır. Yılın en fazla izlenen filmleri arasında yer alan Arif v 2016 ile Ailecek Şaşkınız bu orandaki en büyük paya sahip filmler olmuştur. Animasyon filmlerin ülkemizdeki izlenme oranı 2018 de %12,1'dir. Bu türde 51 film vizyona girerken, 6 yerli uzun metraj animasyon filmi de izleyici ile buluşmuştur. Korku filmleri 2018 yılında meraklıları tarafından takip edilmiştir. Bu türde 64 film vizyona girerken izlenme payı %6,4 olmuştur. Vizyona giren filmlerden 28'i(%15,5) Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenen filmlerden oluşmuştur (Türkiye Vizyon Raporu,2018).

Türkiye sinemaları bu rakamlarla dünyada ABD, Hindistan ve G. Kore'nin ardından yerli filmini en çok izleyen 4. Ülke konumunu korumuş olmaktadır. Türkiye bu performansı ile Avrupa'da ulusal film piyasası en iyi performans gösteren ülkelerinden biridir. Türkiye sinema tarihinde en çok izlenen filmler listesinin ilk 20 filmin tamamının yerli filmin olması ve en eski filmin 2004 yapımı "G.O.R.A" olması, son yıllarda sinema sektöründe yaşanan canlılığa dikkat çekmektedir. Öyle ki dünya genelinde 2 milyar 786 milyon dolar ile en çok hasılat yapan film unvanını elinde bulunduran "Avengers: Endgame (Yenilmezler: Son Oyun) " filmi, Türkiye'de en çok izlenen filmler listesinde ancak 41. sırada bulunmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü verilerine göre 465 sinema kompleksinin yer aldığı Türkiye'de tümü dijital gösterime uygun 2.671 sinema perdesi ve 315.238 koltuk bulunuyor. Özel televizyonlarda filmlerin gösterilmesiyle 1990'lı yıllarda Türkiye'de klasik yerli sinema sistemi ortadan kalkmıştır. Ancak 2000'li yıllarla beraber seyirci sayısı yeniden artma trendine girmiştir. Türkiye'de 1999'da 20 milyonu aşan sinema seyircisi sayısı, 2018'da 70 milyonu aşmış ve 2018'de 1 milyar lira sınırına yaklaşmıştır. Türk sinemasındaki yaşanan bu gelişmede, ana etken televizyon yıldızlarıyla desteklenmiş olan yerli filmlerin gördüğü talep olurken, ekonomik gelişmişliğin artması ve sinema salonlarının fiziki yapılarının değişmesi, hizmet kalitesinin artması ile klasik işlevlerinin haricinde birer kültür, eğlence ve alışveriş merkezine dönüşmesi diğer etkenler olmuştur. Bu çalışmanın amacı 2000 yılı sonrasında yeniden büyüme gösteren Türk sinema sektörünün son on yıllık gelişimini ortaya koyarak gelecek on yılda kat edebileceği mesafeye dair çıkarımlar yapmak amacıyla yapılmaktadır.

Festival filmleri tarafına dönecek olursak, festivallerde yarışıp vizyona giren filmler o yıl gösterilen filmlerin %23'ini oluşturuyor ancak gişedeki payları %0.5 gibi üzücü bir rakam ortaya çıkmaktadır. İçerik olarak üretilen filmlerin kalitesinin hergelen gün düştüğü bir sektörde üstüne bir de sinema salon işletmeciliğinin maalesef büyük sorunları ortaya çıkmış vaziyette. Bu filmlerin Kültür Bakanlığı Sinema Destekleme Katkısı başta olmak üzere pek çok fondan faydalanarak ortaya çıkarıldığı, bu yüzden de seyirciye ihtiyaçları olmadığını, festivallerde yarışırken misyonlarını yerine getirdiklerini düşünebilirsiniz ancak "seyircisiz sinema" fikri pek mantıklı olmadığı ve pek çok örneğini gördüğümüz şekilde ülke sinemasının başını otosansür belasından kurtaramamasına yol açtığı bir gerçektir.

Öncelikle, sinemacılarımız dar alanda kısa paslaşan ve birbirini çok iyi tanıyan takım oyuncularından oluşuyor. Yani, sinemayı fonlayan, yapan ve değerlendiren isimleri alt alta yazsak en fazla 100 kişi bulacağız ki onlar da dostane ilişkiler içindeler. Hal böyle olunca ortada 'sinema' yapmaktan öte kaygılar var ve çoğalıyor. Halk için sinema yapmanın aşağılandığı bir ülkede 'festival filmcisi' olmak üretilen eserin iyiliğinden kötülüğünden bağımsız bir soyluluk unvanı gibi taşınmaya başlandığı gözlenmektedir.

Senarist- Yönetmen Yüksel Aksu'nun 53. Antalya Film Festivali'ndeki (Altın Portakal) panelinde kurduğu cümleler bu durumu özetler niteliktedir (Müjdecı, 2016):

"Seyirci gidiyor diye tu- kaka yaparsak, gitmiyor diye 'iyi film' dersek yanılırız. Gişe gördüyse festivaller almamayı tercih ediyor. Bir koleksiyon alanı mı festivaller? Mesela AROG... Hadi dediler ki iyi film değil, ama ciddi bir sanat yönetmenliği, ciddi bir atmosfer yönetimi var. Fakat Türkiye şartlarında bu kadar dekor, kostüm ve atmosfer yaratan sanat yönetmenleri, filmler festivallere gidemediği için ödül alamıyor, onun yerine arkaya bir kilim atan bir kız evladı en iyi sanat yönetmeni ödülü alıyor. Bazen sadece her çerçevede, her mizansende, her duyguda donuk donuk ifadesizce bakıp duran oyuncular en iyi oyuncu ödüllerini alabiliyor. Bakıyor da bakıyor. Kudret Sabancı dizisi gibi".

Festivalleri bir kısmın hüküm ve keyif sürdüğü alan olmaktan çıkarıp ülke sinemasının tüm ürünlerine açmak gerektiği bir gerçek haline gelmiştir. Bu desteklerin yeni sinemacılara bir şey katmadığı da ortadadır. Çoğu ilk filmini çektikten sonra kayıplara karışmaktadır.

1960 ve 70'ler sinemamızın en üretken dönemleriydi. Ürettiğimiz film sayısı ile Hollywood'ta rahatça rekabet edecek düzeyde olduğumuz söylenebilir. Tabii ki Hollywood bizden kalite olarak ilerideydi ama Hollywood, Bollywood ve Yeşilçam dışında yılda üç yüz film üreten başka bir sinema sektörü yoktu. Yeşilçam 1980 darbesine kadar çok üretkendi. Ürk sineması 1995'te çekilen *Eşkîya* filmine kadar toparlanamadı. Yeşilçam'ın en üretken dönemleri olan 1960'lar ve 1970'lerde hemen her film bir haftalığına da olsa gösterime girebiliyordu. Elbette bunun nedeni yılda üç yüz kadar film üretiliyor

olmasıydı. Bu kadar film üreten bir sinemanın filmleri ardı ardına vizyona sokmaktan başka çaresi yoktu. Bu da filmlerin sadece bir hafta kadar gösterimde kalmasına neden oluyordu. O dönemlerde az bir para getirecek olsa da her film vizyon şansı bulabiliyordu. Çünkü dağıtım ağları yerli yapımcıların, şirketlerin elindeydi ve sinemalarda şimdiki gibi bir tekelleşme yoktu. Ayrıca sinemalarla imzalanan anlaşmalar çoğu filmin gösterime girmesini kolaylaştırıyordu.

Darbeden yıllar sonra Türk sineması toparlanma emareleri gösteriyordu. Yavuz Turgul'un *Eşkya*'sından sonra işler daha iyiye gitmeye başladı. Ülkeye hakim olan seks filmleri furyası zaten sona ermişti. Ama Hollywood'un hakimiyeti de sona ermeye başlayacaktı. *Eşkya*'dan sonraki süreçte yerli filmler daha çok izlenmeye başladı. Böylelikle Hollywood'un hakimiyeti sarsıldı.

Günümüzde dağıtımın işleyişi ise şöyledir. Ülkedeki en büyük dağıtımıcılar Warner Bros, UIP, Pinema, Mars, Chantier göze çarpmaktadır. Bu şirketler Hollywood'tan gelen filmleri dağıttıkları gibi yerli filmleri de dağıtıyorlar. Yerli dağıtımıcılar arasında Bir Film, Medyavizyon, Fida Film, Mars, Özenfilm, M3 Film yer alıyor. Bu şirketler yurt dışından filmlerin haklarını satın alıp ülkemizde vizyona sokuyorlar. Ama açıkçası yabancı şirketlerle mücadele etmekte zorlandıkları bir gerçek (Mars dışında). Yabancı şirketlerin yerli filmlere de el atması yerli şirketlerin işlerini daha da zorlaştırıyor. Pastadan alacakları pay daha da azalmaktadır. Kısacası şu an pastanın çoğu kısmını yabancı şirketleri kapmaktadır.

Kültürel emperyalizm sinema yoluyla da yayılmaktadır. Amerika bunun farkındadır. Yukarıda da belirttiği gibi bir ülkenin dili ve kültürü zarar gördüğünde çoğu tehlikeye karşı savunmasız kalmaktadır. Amerika da ülkelerin dağıtım ağlarını eline geçirerek (yani kendi şirketlerini yasalar ve yerli sinemalarla yapılan anlaşmalar sayesinde ülkede daha da güçlendirip yerli şirketlerin manevra alanlarını daraltarak) kendi filmleriyle ülkeye bu açıdan zarar verebileceğini yıllar önce farkına varmıştır. Hollywood ile kültürel emperyalizm arasında sıkı bir ilişki vardır. Bir diğer sorunsal gelirlerin yabancıların cebine gitmesidir. Warner Bros gibi şirketler Türkiye'den kazandıkları parayı şüphesiz Türk sinemasının gelişmesi adına harcamayacaklardır. Zaten yerli sinemayı, dağıtımıcıları yok etmek gibi bir amaçları varken bunu yapacaklarını düşünmek akıllıca değildir. Buradan kazanılan her kuruş yurt dışına gidecektir ve "yeni" yabancı filmlerin yapılması için harcanacaktır. Hâlbuki dağıtım ağları yerli şirketlerin ellerinde olursa kazanılan para tekrar sinemamız için harcanacaktır. Bu da yerli sinemayı daha da geliştirecektir. Yapımcılarımızın WB gibi şirketlere ihtiyacı kalmayacaktır. Ayrıca şu an yabancı şirketlerin vizyona sokmadıkları yerli filmler gösterime girme şansı yakalayacaklardır.

Sorunlardan diğeri sinemanın kendi dilini yitirmesidir. "Hollywood filmlerinin çakması" sıfatını şu on iki yılda o kadar çok kullandık ki... Yeşilçam döneminde de Hollywood'un senaryoları çevrilip bu senaryolar filme alınıyorlardı ve sayıları da hiç de az değildi. Ama o zamanlarda dağıtım ağları kendi ellerimizde olduğundan bunlar dışında özgün işler de gösterim şansı yakalayabiliyordu. Bu sayede sinemamız için şu an çok önemli olan o usta isimler yetiştiler. Ne yazık ki Hollywood hakimiyetindeki sinemamızdan çok az başarılı filmler çıkıyor. Daha da üzücü sorunsal kendisine hep Hollywood'u örnek alan yönetmenlerin ortaya çıkması. Kendi dilini, üslubunu yaratamayan bu yönetmenler çareyi ya Nuri Bilge Ceylan'ı, ya da yabancı yönetmenleri taklit etmekte buluyorlar. Bu da "Hollywood filmlerinin çakmalarının türemesine neden oluyor. Diğer tehlikeyse Hollywood filmleri dışında hiçbir şey izleyecek olamamamız. Aslında bunu yaşıyoruz bile. 1990'ların sonları ve 2000'lerin başlarında ülkeye daha fazla sayıda Güney Kore, Çin, Fransız, İngiliz, İspanyol vs filmi girerken, son beş-altı yıldır ülkede gösterilen Avrupa ve Asya filmlerinin sayısında önemli, bir düşüş söz konusudur. Bunlar yerine Amerikan filmleri gösteriliyor. Böylelikle fazlasıyla merak ettiğimiz, Amerika dışında üretilen filmlerin vizyona girmesi de zorlaşıyor. Sadece *Sinema* ve *Altyazı* dergilerinin sezonun başındaki "Vizyona da bekleriz," başlıklı yazılarına bakarsak ne kadar da fazla filmin ülkede gösterilmediğini fark edebiliriz. Onca büyük yönetmenin ve umut vaat eden genç yönetmenlerin filmlerini sinemada izleyemiyoruz. Festival deseniz her ne kadar İstanbul dışında da yapılmaya başlansa da genelde İstanbul'la sınırlandırılmıştır. Bu dağıtım sorunu sadece Hollywood filmlerine yarıyor. *Eşkya*'dan sonra çok az filmle yerli filmleri ekarte edebilen Hollywood, dağıtım sorunu sayesinde Türkiye'de tekrar eski günlerine dönebilecek.

3. SİNEMA SALONLARINDAKİ TEKELLEŞME

Alışveriş merkezlerinin içerisinde yer almayan sinemalar ne yazık ki bir bir kapandı. Hem artık AVM sinemalarıyla rekabet edemeyecek durumda olduklarından hâkimiyetlerini yitirdiler. Bu durum AVM

sinemalarının gücüne güç kattı. Geçtiğimiz aylarda Mars Entertainment Group Maximum markasıyla ortaklığa gitti ve Cinemaximum markasını yarattı. Mars, Maximum ile ortaklığa gittikten sonra AFM sinemalarını da satın alarak bu alanda bir tekel haline geldi. Çoğu alışveriş merkezindeki sinemaların Mars'a ait olduğunu ve alışveriş merkezleri dışında da artık çok az sayıda sinema olduğunu düşünürsek Mars artık istediği filmleri vizyona sokabilmekte, istemediklerini sokmamaktadır. Yukarıda da uzun uzadıya anlattığım gibi yabancı şirketlerle yaptığı anlaşmalar ve bu filmlerin daha fazla para getirdiği gerçeği yüzünden para getirmesi imkansız olan filmleri izleyememekteyiz. Bu tekelleşme sadece Avrupa ve Asya yapımı filmleri değil, aynı zamanda bizim yerli filmleri de (tabii ki romantik-komedi, sulu komedi, aksiyon türleri dışındakileri) izleyemediğimiz anlamına gelmektedir. Sinema salonlarında tekel hale gelen Mars'ın kararları her şeyi etkilemektedir. "Ben artık sadece Amerikan filmleri dağıtacağım," derse kimse bir şey diyemez. Tekelleşme bu yüzden iyi değildir. Olumsuz sonuçlar doğurur. Mars Group tekel haline gelmiştir. Ama tekel kalabilmek için kendisinden daha güçlü olan Warner Bros ve UIP ile ticari ilişkisini devam ettirmelidir. WB ve UIP'nin Mars üzerinde bir güçleri olduğunu söyleyebiliriz.

Ülkemizde "popcorn" gerginliği diye medyaya yansıyan solan işletmecileri ve yapımcıları arasında ortaya çıkan ve söz konusu yasayı meydan getiren çekişme esnasında, zincir salonlar adına konuşan bir yönetici, gösterdikleri reklamların gelirlerinin %70'ini oluşturduğunu söylüyordu. Yani sinema salonları için film göstermek sadece seyirciyi oraya çekmeye yarayan bir ürün haline gelmiştir. Eskiden filmin bir kopyası 1200 \$'a mal olur, bu da 100 kopya ile vizyona giren yapımcıya 120 bin \$ masraf çıkarırdı. Dijital sinema ve DCP sistemine geçildiğinde bu uygulama son bulmadı. Sinema salonları VPF (Virtual Print Fee) adı altında salon başına 650 dolar alıyor. Ve bu işletmecilik anlayışı bütün riski yapımcıya yüklemeye devam ediyor. Fikir bul, para yatır, film çek, dağıt, PR'ını yap ama film batarsa bütün yük yapımcının elinde kalmaktadır.

4. SONUÇ

Ocak ayında yürürlüğe giren yeni sinema yasasında yer alan uygulamaları düzenleyen ve sinema dünyası için önemli değişiklikleri beraberinde getiren yeni yönetmelik 22 Ekim 2019 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Film yapımcılarıyla sinema işletmecileri arasında yaşanan anlaşmazlığın ardından gündeme gelen ve içerdiği bazı maddeler nedeniyle "sansür düzenlemesi" olarak eleştirilen yeni sinema yasası, 30 Ocak 2019'da yürürlüğe girmiş, uzun vadeli promosyon biletler sattıkları ve reklam verenlerle uzun soluklu anlaşmalar imzaladıkları için sinema salonu işletmecilerine tanınan altı aylık sürenin sona ermesiyle birlikte 1 Temmuz'da da bu yeni yasadaki kurallar uygulanmaya başlanmıştı. Ancak bu yasa aslında sinema dünyasını etkileyen en önemli sorunların birçoğunu görmezden gelirken, yarattığı boşluklarla yeni sorunları da beraberinde getirmişti. Nitekim yeni sinema yasasının sinema biletini içeren tüm abonelik, promosyon, kampanya ve toplu satış faaliyetlerini yasakladığını belirten Cinemaximum, sinema biletlerindeki öğrenci indirimlerini sona erdirmişti. Yasanın kapsamlı bir şekilde hazırlanmamasından dolayı oluşan bu boşluk, diğer sinema salonu işletmecilerinin de öğrenci indirimlerini sonlandırmasına neden olmuştur. Diğer taraftan yeni sinema yasasının ele alması istenen en önemli sorunlardan biri olan reklam süreleri konusunda da yasadaki bazı açıkların olması bu konuda kayda değer bir değişim yaşanmasının önünü tıkamıştır.

Yeni sinema yasasındaki kuralların uygulanmaya başladığı 1 Temmuz tarihinden beri devam eden bu sıkıntılı süreç 22 Ekim'de yürürlüğe giren yeni yönetmelikle birlikte biraz olsun çözüme kavuşacak gibi görünüyor. Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "*Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*"; sinema biletlerine uygulanan promosyonlar, reklam ve fragman süreleri, yaş sınırlamaları ve sinema filmlerinin diğer platformlarda gösterilmeleri konusunda birçok değişikliği beraberinde getirirken, bu konulardaki belirsizlikleri de ortadan kaldırmıştır.

Yeni sinema yasası ile düzenlenmesi beklenen bir diğer konu olan reklam ve fragman süreleri ile ilgili de yeni karar açıklandı. Sinema salonlarında film gösterimleri sırasındaki reklam süreleri 10 dakika ile sınırlandırılırken, film öncesinde en az üç dakika fragman gösterilmesi zorunlu hâle getirildi. Öte yandan bu yeni düzenleme ile birlikte sinema salonlarının bilet satışları ile ilgili daha kapsamlı veri toplanmaya başlanacak. Zira sinema salonu işletmecilerinin sinema salonlarına, gösterilen filmlere ve sinema biletlerine ilişkin bilgileri Kültür ve Turizm Bakanlığına iletmeleri zorunlu hâle getirildi. Bu verilerin

toplanması için ülke genelinde satılan tüm bilet bilgilerinin eş zamanlı olarak toplandığı yeni sistem kullanılacak. Bu sistemle toplanacak veriler sinema dünyasıyla ilgili raporlamalarda da kullanılacaktır. Kurallar yasalarla daha belirgin hale getirilmelidir. Yabancı şirketlerin özgürlükleri sınırlandırılmalı, yerli şirketler ve yapımcılar desteklenmelidir. Dağıtım önemli bir sorundur ve bu sorun üstünde durulmalıdır.

KAYNAKÇA

DORSAY, A. (2004). *Sinemamızda Çöküş ve Rönesans Yılları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

TEKSOY, R. (2005). *Sinema Tarihi*. İstanbul: Oğlak Yayınları.

SCOGNAMILLO, G. (1998). *Türk Sinema Tarihi*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

SİNEMA SEYİRCİ RAPORU, www.sinema.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.05.2019

2008 YILI TÜRKİYE VİZYON RAPORU (2008). [www. boxofficeturkiye.com](http://www.boxofficeturkiye.com), Erişim Tarihi: 05.04.2019

2018 YILI TÜRKİYE VİZYON RAPORU www.sinema.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.05.2019

MÜJDECİ, K. (2016). Kapalı Gişe: Türkiye’de Tekelleşen Film Dağıtımı, Türkiye. <https://www.youtube.com/watch?v=wiXslGC7ZFI>, Erişim Tarihi: 16.05.2019